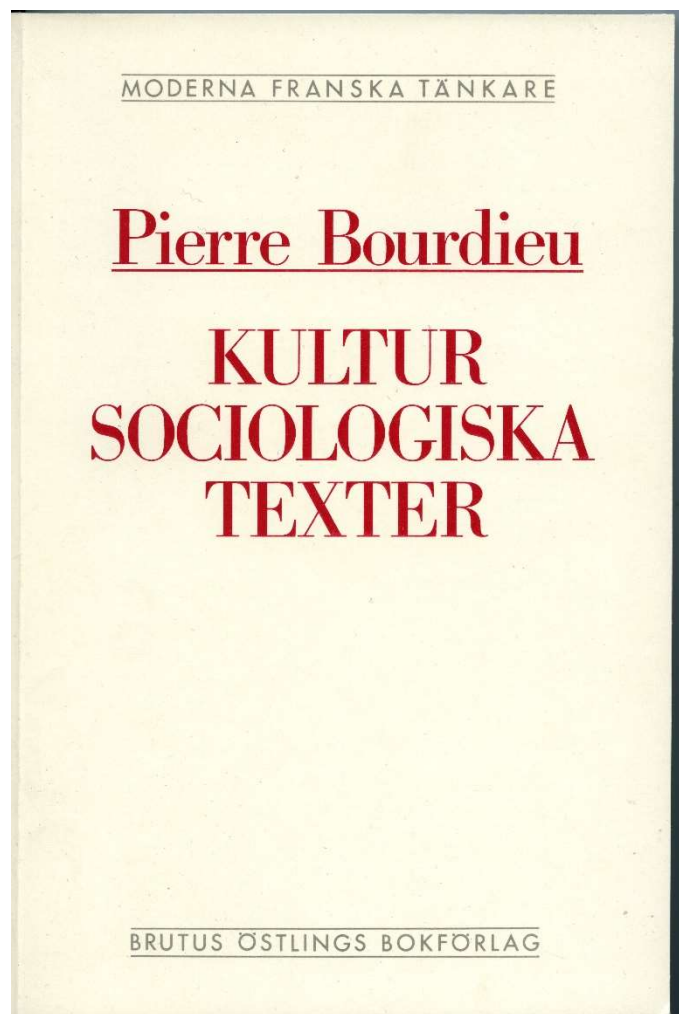

Faksimil, endast t.o.m. p. 20

Pierre Bourdieu, *Kultursociologiska texter*,
Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm 1991

Detta är tredje upplagan, 1991. Den utgavs, liksom följande tryckningar, av Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Tidigare hade 1 uppl. 1986 och 2 uppl. 1987 utkommit på Salamander förlag, Lidingö. En 4 uppl. utgavs 1993 av Brutus Östlings Bokförlag Symposion. Bokens innehåll är oförändrat i alla upplagor, men de första två upplagornas sidbrytning är förändrad i de senare upplagorna.

MODERNA FRANSKA TÄNKARE

Pierre Bourdieu

KULTUR
SOCIOLOGISKA
TEXTER

BRUTUS ÖSTLINGS BOKFÖRLAG

PIERRE BOURDIEU har ett brett register. Det urval grundläggande texter som här presenteras i svensk översättning inleds med den antropologiska studien av "hederskänslan" från slutet av femtioalet. Texten om de sociala användningarna av fotografiet är hämtad från sextioalets kultur-sociologiska forskning vid *Centre de sociologie européenne* i Paris. Därefter följer två sjuttioalsundersökningar av "sociala fält", dels klädmodets Paris, dels konsten, litteraturen och teatern i samma stad. Boken avslutas med några centrala partier ur det stora sammanfattande arbetet *La distinction* om samband mellan socialstruktur, kultur och smak.

PIERRE BOURDIEU har bidragit till att blåsa nytt liv i den klassiska franska sociologiska och antropologiska traditionen från Durkheim, Mauss, Halbwachs med flera. Med fenomenologiskt tränad blick för vardagslivets detaljer och uppfinningsrikt bruk av statistik överbryggar han de gängse uppdelningarna i mjukdata och hårddata. Hans egna begrepp - habitus, symboliskt och kulturellt kapital, misskännande, socialt fält - betyder alltmer inom dagens samhällsvetenskap. Sedan 1982 innehar BOURDIEU professuren i sociologi vid *Collège de France*.

SYMPOSION

BIBLIOTEK

Moderna franska tänkare 11
Redaktör: Brutus Östling

Symposion Bibliotek

I SERIEN "MODERNA FRANSKA TÄNKARE"
INGÅR FÖLJANDE TITLAR:

- Georges Bataille, *Den fördömda delen*
Pierre Bourdieu, *Kultursociologiska texter*
Pierre Bourdieu, *Texter om de intellektuella*
E M Cioran, *Bitterhetens syllogismer*
Gilles Deleuze, *Foucault*
Jacques Derrida, *Schibboleth*
Didier Eribon, *Michel Foucault*
Peter Kemp, *Döden och maskinen*
En introduktion till Jacques Derrida
Emmanuel Lévinas, *Etik och oändlighet*
Jurgen Reeder, *Tala/lyssna*
Introduktion till Jacques Lacan
Paul Ricoeur, *Från text till handling*
En antologi om hermeneutik
Tzvetan Todorov, *Symbolik och tolkning*

UNDER UTGIVNING:

- Georges Bataille, *Litteraturen och det onda*
Émile Benveniste, *Problem inom den allmänna språkvetenskapen*
Pierre Bourdieu, *Homo Academicus*
Cornelius Castoriadis, *Historia och politik*
L J Calvet, *Roland Barthes*
E M Cioran, *Historia och utopi*
Michel Foucault, *Diskursens ordning*

PIERRE BOURDIEU

KULTUR-
SOCIOLOGISKA
TEXTER

I urval av
Donald Broady och Mikael Palme

BRUTUS ÖSTLINGS BOKFÖRLAG
SYMPOSITION AB
STOCKHOLM/SKÅNE 1991

SYMPOSION BIBLIOTEK

Skrifter från den aktuella kulturella och vetenskapliga debatten.

Redaktör: Brutus Östling

Banvägen 14 B

175 61 Järfälla

Ordertelefon 08/38 80 46

Bourdieu, Pierre

Kultursociologiska texter

i urval av Donald Broady och Mikael Palme

(Moderna tänkare 11)

Stockholm/Skåne:

Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB

1991.

ISBN: 91-7139-039-1

Svensk copyright: Donald Broady

All kopiering, även för undervisningsbruk, är förbjuden
utan tillstånd från Brutus Östlings Bokförlag.

Första utgåvan utkom på Salamander Förlag, Lidingö 1986.

Bilderna är reproducerade ur första utgåvan.

Tryck: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB 1991

Binderi: Sydbok (046/25 00 75)

ISBN: 91-7139-039-1

Innehåll

Utgivarnas förord 7

Hederskänslan 21

Amatörfotografen 65

Modeskaparen och hans märke
(I samarbete med Yvette Delsaut) 81

Produktionen av tro 153

Distinktionen 245

Det sociala rummet och dess omvandlingar 247

Habitus och livsstilarnas rum 297

Utgivarnas förord

PIERRE BOURDIEU är född år 1930. Han växte upp på landsbygden i Béarn i Frankrikes sydvästra hörn. Därifrån var vägen lång till de parisiska elitskolor där han mot alla sociala odds vann tillträde. Han var åren 1951–54 elev vid *École normale supérieure* vid Rue d'Ulm som fostrat många ledande franska intellektuella. Åren kring 1960 företog han i Algeriet, och även i Béarn, antropologiska undersökningar av det traditionella bondesamhället och dess upplösning. Han arbetade i början av sextioalet som universitetslärare i Paris och Lille, och är sedan 1964 och fortfarande idag *Directeur d'études* vid sjätte sektionen av *École pratique des hautes études* (nuvarande *École des hautes études en sciences sociales*) och ledare för *Centre de sociologie européenne*. Från denna institutionella bas genomförde Bourdieu och hans medarbetare under sextioalet sociologiska studier av kulturen och utbildningssystemet i Frankrike. Under sjuttio- och åttiotalen har de fortsatt att undersöka det kulturella kapitalet och det franska elitskolesystemet och ständigt vidgat intresseområdena, till smaken, språket, konsten och litteraturen, de kulturella, ekonomiska, religiösa, politiska och akademiska maktfälten och mycket annat. Sedan 1982 är Bourdieu innehavare av stolen i sociologi vid *Collège de France*.

Urvalet i den här volymen omspannar Bourdieus arbete under tjuo år. Det inleds med en tidig studie från slutet av femtioalet om känslan för heder bland kabylliska bönder. Texten om amatörfotograferna är hämtad från sextioalets kultursociologiska undersökningar. Därefter följer två exempel på Bourdieus sjuttioaletsstudier av sociala fält, dels de parisiska modeskaparnas värld, dels konstens, litteraturens och teaterns fält i samma stad. Urvalet avslutas med några metodiskt centrala partier ur *La distinction* från 1979, som är en bred syntetisk framställning av Bourdieus och hans medarbetares undersökningar av samband mellan socialstruktur, kultur och smak.

Några texter av Bourdieu och hans medarbetare finns redan tillgängliga på nordiska språk, främst i antologier. I Sven Sandströms *Konstsociologi* (Lund: CWK Gleerup 1970) finns utdrag ur *L'amour de l'art* (1966) och *Un art moyen* (1965). I Svante Lundbergs, Staffan Selanders och Ulf Öhlunds *Jämlikhetsmyt och klassherravälde* (Lund: Cavefors 1976) finns en uppsats av Bourdieu om kulturell och social

reproduktion. I två utbildningssociologiska antologier utgivna av Boel Berner, Staf Callewaert och Henning Silberbrandt, *Skola, ideologi och samhälle* och *Utbildning och arbetsdelning* (Sth: W&W 1977 resp 1979; danska utgåvor på Munksgaard) är Bourdieu och J.-C. Passeron representerade med ett par utdrag ur *La reproduction* (1970) och några av lärjungarna med texter om förskolan och yrkesutbildningen. De första hundra sidorna, dvs det nyskrivna partiet om makten och talspråket, ur Bourdieus *Ce que parler veut dire* (1982) finns i översättning i *Skeptron 1* (utg Broady/Lundgren, Sth: Symposion 1984). Bourdieus och L. Boltanskis programartikel "Le titre et le poste" från 1975 samt delar av F. Muel-Dreyfus' avhandling *Le metier d'éducateur* från 1983 finns i Broady (red): *Kultur och utbildning. Om Pierre Bourdieus sociologi*. UHÅ/FoU Skriftserie 1985:4. En artikel om de intellektuella översattes i *Nordisk Forum*, XVIII, 2 1983 och en dödsruna över Foucault i *Res Publica*, I, 3 1985. Den enda bok av Bourdieu som överförts till något skandinaviskt språk är J. P. Roos' finska utgåva från 1985 av *Questions de sociologie* (1980, en samling intervjuer och korta föredrag).

Jämsides med arbetet med den här urvalsvolymen har vi skrivit en introduktionsbok till Bourdieus sociologi (Salamander), där också texterna i detta urval kommenteras. I *Skeptron 1* finns en ordlista med förklaringar till en del nyckelbegrepp. Syftet med de följande noteringarna är bara att ge en antydning om de översatta texternas plats i Bourdieus författarskap, till ledning för läsare som vill söka sig vidare på egen hand.

Hederskänslan

Spelet om hedern bland de kabylliska bönderna är ämnet för Bourdieus allra första egna större studie. Den skrevs huvudsakligen 1959 och har publicerats i flera versioner. I det här urvalet har vi översatt den första franskspråkiga, tryckt 1972 under titeln "Le sens de l'honneur" i *Esquisse d'une théorie de la pratique* (Genève, Paris: Droz 1972) [Skiss till en teori om praktiken].

Kabyllerna är ett berberfolk, dvs ättlingar till den nordafrikanska befolkningen före arabernas erövring. Undanträngda till vissa regioner i Algeriet och Marocko har de långt in i 1900-talet bevarat förkapitalistiska sätt att leva och tänka. Det skulle dröja fram till jordbrukskrisen och de av den franska kolonialmaktens iscensatta folkomflyttningarna i Algerietkrigets spår innan penninghushållning, lönarbete och skrivkonst fick avgörande betydelse i detta släktsamhälle.

Bourdieu, som kom till Algeriet som värnplikting 1955 och under krigets slutskede fick möjlighet att arbeta där som antropolog och sociolog, hade lätt att känna igen drag från det bondesamhälle där han själv vuxit upp. Det traditionella algeriska samhället, den berbiska minoriteten likaväl som de arabiska majoritetsfolken, befann sig dock i upplösning. *Travail et travailleurs en Algérie* Paris, La Haye: Mouton (1963) [Arbete och arbetare i Algeriet], som Bourdieu skrev tillsammans med en grupp statistiker, och *Le déracinement. La crise de l'agriculture traditionnelle en Algérie* Paris: Éd de Minuit (1964) [Att berövas rötterna. Det traditionella jordbrukets kris i Algeriet], som han skrev i samarbete med Abdelmalek Sayad, handlar om vad som händer med bönder som tvingas in till de nya kåkstäderna och om sönderfallet av den etos som hade reglerat livet och arbetet i släktsamhället.

Det går inte att ta miste på Bourdieus fascination inför de kabylliska bergsböndernas sätt att leva och tänka. Han har ständigt återkommit till och utvecklat teman som finns anslagna redan i de första kabylliska studierna, inte minst frågan vad det egentligen innebär att vetenskapligt förstå denna främmande värld. *Esquisse d'une théorie de la pratique* från 1972 innehöll de första systematiska försöken att bearbeta bland annat de kunskapsteoretiska problem som de antropologiska studierna lett in i. Det är kännetecknande för Bourdieus sätt att arbeta att han åtta år senare, i *Le sens pratique* (Paris: Éd de Minuit 1980) [Det praktiska förnuftet, eller: Känslan för praktiken], återvände till samma grundläggande frågeställningar, stödd på ett än mer omfattande empiriskt material.

Bakom kabyllernas utpräglade känsla för vad hedern eller äran kräver finner Bourdieu en hel symbolisk ekonomi. Att uppföra sig

som anstår en man av heder och att behärska de komplicerade reglerna för utbyten av gåvor och gengåvor, utmaningar och motstötter, giftermålsallianser, blodshämnder och så vidare – allt sådant uppfattar kabyllerna själva som motsatsen till "ekonomi". Den rätt avpassade "gåvan" (som kunde vara ett föremål men också en dotter som gifts bort, en fest, en blodshämnd) till rätt person vid rätt tidpunkt och under de rätta formerna var för dem ett medel att träda i en hedersam relation till en annan man.

För att praktiskt behärska detta "hederns spel" måste man ha vuxit upp med det. Den utomstående observatören – antropologen, Bourdieu – som försökte spela spelet skulle omedelbart göra grova misstag. Men han har i gengäld möjlighet att göra något som var omöjligt för kabyllerna: att bakom det komplicerade systemet för gåvor och gengåvor upptäcka en dold "ekonomi", nämligen ett för detta patriarkala släktsamhälle nödvändigt sätt att reglera utbytena mellan familjerna (av jord och kvinnor, arbetsinsatser och livsförnödenheter). Denna "ekonomi" är, menar Bourdieu, misskänd av de inblandade, oigenkännlig som "ekonomi" – och kan fungera bara under förutsättning att den är misskänd. Att inför kabyllerna hävda att den som ger en gåva kan räkna med en minst lika stor gengåva vore att ställa till skandal.

Den utomstående observatören kan därmed upptäcka principerna för den habitus (i kroppen och sinnet inristade vanor och dispositioner) som gör att kabyllerna kan spela spelet samtidigt som de med nödvändighet misskänner spelets objektiva innebörd. Intresset för den symboliska ekonomi som finns inbyggd i människors praktiker kan således i likhet med en rad av den bourdieuska sociologins grundläggande begrepp spåras tillbaka till "Hederskänslan" och hans övriga tidiga antropologiska studier. Habitusbegreppet är ett exempel (till att börja med använde Bourdieu oftare ordet *etos*), andra är begreppen symboliskt kapital, praktiskt bemästrande, misskännande.

Hit hör också den redan nämnda kunskapsteoretiska fråga som finns närvarande överallt i hans följande arbete, nämligen frågan om den oöverbryggliga klyftan mellan den utomstående observatören – antropologen, sociologen – och dem vilkas värld han studerar. For-

skaren kan inte träda in i deras värld och har inte heller tillgång till någon neutral utkikspunkt från vilken andra människors praktiker låter sig studeras: han tillhör sin egen sociala värld – inte minst det samhällsvetenskapliga konkurrensfältet – och är inte mindre delaktig i dess symboliska ekonomi än kabyllerna är delaktiga i sin. Det finns enligt Bourdieu bara en väg till hederlig samhällsvetenskap, nämligen att göra också det som producerar forskaren och den position från vilken han gör sina observationer till föremål för sociologisk reflexion.

I "Hederskänslan" finner vi inte explicita kunskapsteoretiska resonemang av det slaget. Men redan denna tidiga studie är ett exempel på hur observationer tätt inpå människors praktiker kan förenas med överblick och distans. I försöken att finna ett system bakom det mångskiftande fenomen som hederns handlingar utgjorde kan man spåra ett tidigt strukturalistiskt intresse; Bourdieu skrev sin studie strax innan den stora Lévi-Strauss-febern gripit fransk samhällsvetenskap. Dessutom, och kanske framför allt, ställde Bourdieu i "Hederskänslan" dürkheimianernas gamla fråga om hur ett "kollektivt medvetande" kan hålla ihop ett samhälle.

Amatörfotografen

Från Bourdieus och hans medarbetares första stora undersökningar av kulturen i Frankrike har vi valt ett utdrag ur arbetet om de sociala användningarna av fotografiet.

Bourdieu var, när han i början av sextioalet återvänt till Frankrike och inledde sina kultur- och utbildningssociologiska undersökningar, väl förberedd för att uppmärksamma den misskända symboliska ekonomin på områden som brukat anses fjärran från allt vad "ekonomi" och egenintressen heter. Konsten, litteraturen, utbildningsinstitutionernas förmedling av kulturarvet är områden där människor helst vill uppfattas och uppfatta sig som drivna av kärlek till konsten, den goda smaken, sanningen eller rättvisan – ungefär som de kabylliska bönderna som ansåg sig hörsamma hederns bud och inget annat. I Frankrike, som i det traditionella bondesamhället, förblir mönstret

för de symboliska investeringarna, strategierna och vinsterna dolt.

”Arvtagarna” kallade Bourdieu och hans dåvarande medarbetare Jean-Claude Passeron de studerande vid universitetens filosofiska fakulteter som förberedde sig för att ta den erkända kulturen i besittning (*Les héritiers. Les étudiants et la culture*, Paris: Éd de Minuit 1964, 2. utv uppl 1966) [Arvtagarna. Studenterna och kulturen]. När de sade sig älska Kafka och Proust, dekorerade sina studentrum med konstreproduktioner, besökte filmklubbar och upptäckte avantgardet inom litteratur, film och teater, var de i full färd med att göra personliga investeringar i kulturen och att investera kultur i sina personligheter. De var också upptagna med att lära sig ett specifikt förhållande till kulturen, nämligen den frihet, ledighet och distans som utmärker de verkliga arvtagarna. Sämst lyckades de studenter som inte hade så mycket kultur med sig i bagaget hemifrån och som framför allt hade fel habitus, dvs som inte ägde de rätta dispositionerna i förhållande till språket, kulturen och framtiden.

När Bourdieu och Passeron i *La reproduction. Éléments pour une théorie du système d'enseignement* (Paris: Éd de Minuit 1970) [Reproduktionen. Element till en teori om utbildningssystemet] sammanfattade sextioalets utbildningssociologiska undersökningar lade de vikt vid just denna relation mellan studenternas kulturella bakgrund och dispositioner å ena sidan och de utbildningsinstitutioner de mötte å den andra. Utbildningssystemets våldsamma expansion under sextioalet innebar att studenter som inte längre var lika hårt sorterade, dvs studenter från lägre sociala skikt än tidigare, strömmade till universiteten. Mötet mellan dessa studenter och institutioner som inte var förberedda för dem ledde till kris och till nya kursinnehåll och arbets- och organisationsformer. En av Bourdieus och Passerons viktigaste iakttagelser var att denna kris drabbade universitetens fria fakulteter. Det var där man fick ta emot de nya studenterna. Andra institutioner och i synnerhet de sk *Grandes écoles* kunde slå vakt om tidigare sorteringsmekanismer och fungerade som elitinstitutioner befolkade av den dominerande klassens barn.

I Bourdieus och hans medarbetares fortsatta studier av andra utbildningsinstitutioner fanns ett grundläggande intresse för hur behär-

skandet av kulturen – i synnerhet det som i Frankrike kallas *culture générale*, dvs en allmän förmåga att tala, att föra sig och att vara välorienterad i kulturen och samhället – fungerade som en tillgång också utanför litteraturens, konstens och andra i snäv mening kulturella områden, i samma mening som hedern varit en tillgång hos kabyllerna. Denna tillgång, som Bourdieu efterhand började kalla kulturellt kapital, stod i centrum också för de två stora serier av kultursociologiska undersökningar som Bourdieu och hans medarbetare genomförde under 60-talet parallellt med de utbildningssociologiska studierna.

Den ena serien av undersökningar gällde konstmuséernas publik, främst i Frankrike men också i några andra europeiska länder (P. Bourdieu och A. Darbel: *L'amour de l'art. Les musées d'art européens et leur public*, Paris: Éd de Minuit 1966, 2. utv uppl 1969 [Kärleken till konsten. De europeiska konstmuséerna och deras publik]). Här kunde Bourdieu och hans medarbetare, genom intervjuer och genom att följa museibesökare och notera hur de rörde sig genom utställningssalarna etc, konstatera att människor ur skilda sociala klasser och skikt förhöll sig mycket olika till en legitim och sedan lång tid tillbaka inmutad form av kultur, förvaltd av specialiserade institutioner och auktoriserade uttolkare.

Den andra undersökningsserien finansierades av Kodak och gällde en mycket annorlunda kulturell praktik, nämligen de sociala användningarna av fotografiet. Huvudresultaten presenterades i P. Bourdieu, L. Boltanski, R. Castel och J.-C Chamboredon: *Un art moyen. Essai sur les usages sociaux de la photographie* (Paris: Éd de Minuit 1965, 2. uppl 1970), varur vi översatt ett avsnitt som skrivits av Bourdieu själv och som främst berör hur bönder på landsbygden och småstädernas småborgare förhåller sig till och använder fotografiet. Andra delundersökningar rörde andra sociala klassers och skikts hållning till och bruk av fotografier, samt fotoklubbar, fotografier i tidningar och veckotidningar.

Bokens titel, ungefär "En vanlig konst" eller "En redskapskonst" väcker associationer till uttryck som "medelklass", "medelmåttig". Fotograferandet intresserade Bourdieu eftersom det utgjorde

en motsats till de erkända konstarterna där den dominerande klassen tillhandahöll värderingskriterier. Bortsett från de små specialiserade kretsarna kring fotoklubbar eller tidskrifter fanns länge varken institutioner eller uttolkare som fastslog vilka användningar av fotografiet som var riktiga och värdefulla. Därför kunde den folkliga smaken få friare spelrum. Den text vi översatt ger prov på hur Bourdieu med tämligen traditionell durkheimiansk metod ger sociologisk mening åt sådant som böndernas uppfattning att stadsbor skämmer ut sig genom att springa omkring med en kamera på magen.

Ur den klassiska borgerliga estetikens synvinkel (Kant är Bourdieus ständiga referenspunkt) är den folkliga smaken "barbarisk". Den skiljer inte formen från innehållet eller från funktionen och den blandar ihop det estetiska med det moraliska. En vacker tavla eller ett vackert foto skall avbilda ett motiv som är vackert och moraliskt acceptabelt. Inför ett "konstnärligt" foto, föreställande en gammal kvinnas arbetsmärkta reumatiska händer, kommenterar de intervjuade ur de folkliga klasserna allt slit som dessa händer varit med om och det egendomliga påhittet att fotografera två händer på ett förkläde och inte människans ansikte; medan intervjuobjekt ur högre sociala skikt med hjälp av samma fotografi sätter ett helt system av konstnärliga referenser och klassificeringar i rörelse och säger sig bli påmind om andra konstarter, om Dreyers och Bergmans filmer.

Det var under de här åren i mitten av 60-talet som Bourdieu började samla medarbetare kring sig, ofta studenter som genomförde sina första större empiriska studier under hans ledning. Så började den empiriska grunden för arbetet vid Centre de sociologie européenne att ta form.

Modeskaparen och hans märke Produktionen av tro

Ett begrepp som blivit allt viktigare för Bourdieu är *champ*, fält. Kort sagt definieras ett fält (kampfält, konkurrensfält) av att människor

samlas kring något gemensamt som de tror på och strider om. Inom modeskaparnas fält är det den goda klädsmaken som står på spel, inom det litterära fältet är det frågan om vad som är god litteratur. Här om strider man och meningarna kan vara delade, men något som inte kan ifrågasättas inom fältet är tron på att det man strider om är värdefullt, det vill säga att striden är värd besväret. Fältet hålls samman av denna *croyance* (tro), som förenar alla de stridande, de (oftast unga) nya pretendenterna lika väl som dem som redan intagit maktpositioner inom fältet och strävar efter att bevara status quo.

Tro finns inte bara bland primitiva folk. Det är en utgångspunkt för de två studier av sociala fält som översatts i det här urvalet. Båda genomfördes i huvudsak i mitten av sjuttioalet och publicerades i första och tredje årgångarna av den tidskrift *Actes de la recherche en sciences sociales* som Bourdieu startade 1975 och som i flera avseenden inneburit en förnyelse på samhällsvetenskapens område. Genom sin karaktär av samlat kollektivt projekt liknar den durkheimianernas *Année sociologique*. Texternas utformning – preliminära utkast och korta noteringar om planerad och pågående forskning vid sidan av omfattande redovisningar av slutförda undersökningar – bidrar till att lyfta fram forskningsprocessen och "sociologens hantverk". I samma riktning verkar alla kommenterade tidningsklipp, bilder, reklamtexter, intervjuutdrag etc, spånor från forskarverkstaden som fungerar som ständiga påminnelser om den rikedom hos det empiriska materialet som sociologins modellbyggen och klassificeringar aldrig kan uttömma.

I samarbete med Yvette Delsaut behandlar Bourdieu parisisk *haute couture* under rubriken "Le couturier et sa griffe: contribution à une théorie de la magie" (*Actes* I, 1, 1975); i översättning: "Modeskaparen och hans märke (signatur, namnstämpel, firmamärke). Bidrag till en teori om magin". Rubriken anspelar på det märkvärdiga sakförhållandet att en erkänd klädskares signatur plötsligt gör att föremålets värde inte längre står i någon proportion till det nedlagda arbetet. Vad är detta annat än magi? frågar Bourdieu och anknyter därmed till den diskussion som i Frankrike durkheimianerna och främst Marcel Mauss fört om magins natur (ett problem som marxister diskuterar i

termer av fetischism).

Ur Bourdieus perspektiv är modet intressant som exempel på en kulturproduktion som, eftersom den inte är fullt ut erkänd, synliggör sådana insatser, strategier och karriärgångar som i mer diskret och förskönad gestalt återfinns bland konstnärer och författare och inom förlags-, galleri- och teatervärlden. Dessa de allra mest legitima kulturyttringarna är föremål för Bourdieus granskning i den andra av de fältanalyser vi översatt, "Le production de la croyance: contribution a une économie des biens symbolique" (*Actes* III, 13, 1977, [Produktionen av tro. Bidrag till en teori om de symboliska tillgångarnas ekonomi]. Uppsatsen är en i en rad konst- och litteratursociologiska undersökningar; när detta skrivs är Bourdieu i färd med att sammanställa en omfattande volym om 1800-talets konst och litteratur.

Bourdieu och hans medarbetare har publicerat många fler studier av sociala fält. Ett exempel är Bourdieus och Monique de Saint Martins "Le patronat" (*Actes*, IV, 20–21, 1978, pp 3–82), som är en studie av direktörerna för drygt tvåhundra stora företag och banker i Frankrike – deras sociala banor, smak, giftermålsstrategier etc. På motsvarande sätt har de, med hjälp av en totalundersökning av de franska biskoparna, kartlagt religionens maktfält i dagens Frankrike, "La sainte famille. L'episcopat français dans le champ du pouvoir" (*Actes*, VIII, 44–45, 1982, pp 2–53). Bourdieu har också genom åren ofta återkommit till det fält där han själv är verksam; så nu senast i *Homo academicus* (Paris: Éd de Minuit 1984), där han studerar de skilda fakulteterna och universitetsinstitutionerna samt ett urval bemärkta universitetslärares och forskares banor och positioner.

Distinktionen

Den här översättningsvolymen avslutas med två utdrag ur Bourdieus *La distinction. Critique sociale de jugement* (Paris: Éd de Minuit 1979, andra utv uppl. 1982) [Distinktionen. En social kritik av omdömet].

Bourdieu har för vana att ständigt vända tillbaka till, komplettera, revidera och nytolka material från tidigare undersökningar. *La di-*

tinction är hans mest syntetiska verk hittills, ett bokslut över sextio- och sjuttioåtta forskningar vid Centre de sociologie européenne i kombination med en hel del offentlig statistik. Genom att sammanställa material från ett stort antal undersökningar av det samtida Frankrike konstruerar Bourdieu dels "det sociala rummet" (ett företag som marxister kallar klassanalys), dels "livsstilarnas rum" (en karta över smakens fördelning upprättad på grundval av statistik över kulturkonsumtion, matvanor, fritidsintressen och liknande). Resultatet åskådliggörs i maximalt komprimerad form med hjälp av ett schema som utgör kärnan i boken om distinktionen, nedan återgivet på sidorna 290—291.

Vi har valt att översätta hela det metodiskt viktiga parti av boken som leder fram till konstruktionen av det stora schemat. Läsaren som vill följa denna lektion i det sociologiska hantverket bör hålla i minnet att det är fråga om *konstruktion*; Bourdieu, som ansluter sig till en icke-substantialistisk fransk kunskapsteoretisk tradition, menar att sociologens arbete aldrig kan resultera i avtryck av den verkliga verkligheten. Det sociologen kan göra är att, med de redskap som står honom till buds, bringa ordning i ett komplext material.

Schemat skall läsas som två diagram lagda över varandra. Det ena representerar det sociala rummet och det andra (markerat med kursiv stil) livsstilarnas rum. När de publicerades första gången — i "Anatomie du goût" [smakens anatomi], *Actes*, II, 1976, pp 2—81, embryot till boken om distinktionen — var de två diagrammen bokstavligt lagda på varandra; det sistnämnda var tryckt på ett eget transparent blad. Mellan dessa två diagram bör vi dessutom tänka oss ett tredje som representerar fördelningen av habitus. Människors och gruppernas habitus, definierade som system av dispositioner, är enligt Bourdieus teori den förmedling som gör att bestämda positioner i det sociala rummet är knutna till bestämda smaker.

Habitusteorin representerar Bourdieus överskridande av den strukturalism som efter Lévi-Strauss betydde så mycket för fransk samhällsvetenskap, och även för Bourdieu själv. I schemat framträder visserligen det sociala rummet och livsstilarnas rum just som "strukturer", som system av relationer och skillnader. En social position, eller

en livsstil, är inte begriplig om den betraktas isolerad, utan får mening tack vare att den förhåller sig till och skiljer sig från andra positioner eller andra livsstilar; den smak som utmärker en viss grupp är alltid också avsmak för andras smak. Men för Bourdieu har strukturerna ingen självständig existens. De finns där för att människor som fått sin habitus formad under bestämda sociala betingelser genom sina praktiker ständigt återskapar strukturerna.

Därför kan Bourdieu, när han vill konstruera det sociala rummet, dvs den struktur som formas av samhällsklasserna, klassfraktionerna och yrkesgrupperna, inte nöja sig med att sortera upp individerna på olika klasser eller socialgrupper, utan måste ständigt återföra analysen till skillnader mellan människor av kött och blod. Han finner att den dominerande klassen är uppdelad på två stora fraktioner: den ena (den "dominerande") bygger sin ställning på närhet till den ekonomiska maktens fält, den andra (den "dominerade") bygger sin ställning främst på tillgång till kulturellt kapital (utbildningsnivå är den viktigaste indikatorn på innehav av kulturellt kapital). Det är denna polaritet inom den dominerande klassen som gör att diagrammet över det sociala rummet ser ut som det gör. Vi får tänka oss det ekonomiska kapitalets pol längst upp till höger (där storföretagare placerats) och det kulturella kapitalets pol längst upp till vänster (universitetsprofessorernas position). Schemats horisontella axel anger fördelningen mellan kulturellt och ekonomiskt kapital och den vertikala anger summan av kulturellt och ekonomiskt kapital.

Det andra och avslutande utdraget ur kapitlet om "Habitus och livsstilarnas rum" kan läsas som en sammanfattning av stora delar av *La distinction*. När Bourdieu skiljer mellan "nödvändighetens smak", "den goda kulturella viljan" och "känslan för distinktionen" bör läsaren veta att tre av bokens kapitelrubriker lyder så, och att dessa kapitel handlar om de folkliga klassernas, medelklassernas respektive den dominerande klassens smak.

D.B. M.P.